

Pirmieji lietuvių literatūroje: nuo M. Mažvydo iki V. Pietario

1. Kodėl pirmoji lietuviška knyga – M. Mažvydo „Katekizmas“ – buvo išleistas ne Didžiojoje, o būtent Mažojoje Lietuvoje?

Pirmųjų katekizmų atsiradimą ne tik lietuvių, bet ir kaimyninėse tautose (estų, gudų, latvių ir kt.) skatino protestantizmo ir katalikybės konfrontacija: protestantai manė, kad žmogus gali būti išganytas tik skaitydamas Dievo žodį, todėl pradėjo rengti ir leisti katekizmus gimtosiomis kalbomis. Atvykti į Karaliaučių ir parengti tokią knygą lietuvių kalba kunigaikštis Albrechtas Brandenburgietis pakvietė Martyną Mažvydą. Taip 1547 m. gimė pirmoji knyga lietuvių kalba – „Katekizmuso prasti [paprasti] žodžiai, mokslas ir skaitymo rašto giesmės, dėl krikščionystės bei dėl bernelių jaunų naujai suguldytos“.

2. Raidę „Ė“ galima laikyti unikalia lietuviška raide – ji neturi analogų kitose kalbose. Kokiam lingvistiniame leidinyje ji buvo pavartota pirmą kartą?

Pirmą kartą ši raidė pavartota 1653 m. pirmojoje lietuvių kalbos gramatikoje („Grammatica Litvanica“). Ją parengė Danielius Kleinas.

3. Konstantino Sirvydo dėka jau XVII a. atsirado pirmasis lietuvių kalbos žodynas. Leidinys, pavadintas „Trijų kalbų žodynu“, be lietuvių apėmė kitas dvi kalbas. Kokias?

Kitos dvi kalbos – lenkų ir lotynų.

4. Pirmąją lietuvišką poemą laikomi K. Donelaičio „Metai“, parašyti XVIII a. viduryje, tačiau pirmuoju lietuvių poetu vadinamas Antanas Strazdas, nors jo eilėraščių rinkinys pasirodė tik 1814 m., t. y. XIX a. Kodėl šis „titulas“ vis dėlto atitenka A. Strazdui?

Nepaisant to, kad K. Donelaičio „Metai“ parašyti apie 1765–1775 m., jie išleisti tik 1818 m. Liudviko Rėzos dėka. Vadinasi, A. Strazdo rinkinys „Giesmės svietiškos ir šventos“ pasirodė ketveriais metais anksčiau.

5. Kodėl pirmąją Lietuvos istoriją lietuvių kalba laikoma antroji S. Daukanto knyga („Būdas senovės lietuvių, kalnėnų ir žemaičių“, 1845 m.), o ne pirmasis jo istorinis veikalas „Darbai senųjų lietuvių ir žemaičių“?

Todėl, kad minėtas veikalas buvo išleistas tik po S. Daukanto mirties, 1929 m.

6. Kokiame lietuviškame laikraštyje dar spaudos draudimo laikotarpiu buvo publikuotas pirmasis Jono Mačiulio-Maironio eilėraštis?

- a) „Aušroje“
- b) „Varpe“
- c) „Tėvynės sarge“

Šis tekstas buvo išspausdintas „Aušroje“ 1885 m. Eilėraštis vadinosi „Lietuvos vargas“ ir buvo pasirašytas Zvalionio slapyvardžiu.

7. Spaudos draudimo laikotarpiu slaptosios lietuviškos mokyklos iš dalies skatino lietuviškų elementorių leidybą. Šiuo laikotarpiu pasirodė ir pirmasis pasaulietinio turinio, lengvai skaitomas, gausiai iliustruotas lietuviškas elementorius, jo autorius pasirašė slapyvardžiu A iš B ir 1895 m. už šį leidinį gavo „Varpo“ redakcijos premiją – 50 rublių. Apie kokį elementorių čia kalbama? (Nurodykite jo pavadinimą ir tikruosius autoriaus vardą bei pavardę)

Tai Antano Kriščiukaičio-Aišbės parengtas elementorius „Naujas elementorius. Vaikams dovanėlė“.

8. Vienas reikšmingiausių lietuvių literatūros kūrinių – A. Baranausko lyrinė poema „Anykščių šilelis“. Įdomu tai, kad ši poema ne iš karto buvo išleista atskira knyga. Kur iš pat pradžių dalimis buvo publikuotas „Anykščių šilelis“?

Pirmiausia „Anykščių šilelis“ dalimis buvo publikuotas Lauryno Ivinskio kalendoriuose.

9. XIX a. poetas Adomas Mickevičius darė didelę įtaką vėliau kūrusiems poetams ir rašytojams. Jo poemos „Ponas Tadas“ pradžia („Lietuva, Tėvyne mano!“) pasitelkta kaip parafrazė viename reikšmingiausių ir žinomiausių lietuvių eilėraščių. Koks tai eilėraštis? (Nurodykite autorių ir kūrinio pavadinimą)

Vinco Kudirkos „Tautiška giesmė“.

10. Šiame „Palangos Juzės“ viršelyje įrašyta, kad knyga išleista 1863 m. Vilniuje, nors iš tiesų šis egzempliorius pasirodė 1882 m. Tilžėje. Kodėl viršelyje leidėjai sąmoningai nurodė netikslią knygos išleidimo datą?

Knygos viršelyje nurodoma klaidinga data tam, kad caro žandarams būtų sunkiau susekti nelegalios lietuviškos spaudos tinklus. Kitaip tariant, tai – kontrafaktinis leidinys.

11. Kaip su Keturakio drama „Amerika pirtyje“, pagal kurią pastatytas pirmasis spektaklis lietuvių kalba, susijęs Vincas Kudirka?

1895 m. V. Kudirka „Varpe“ paskelbė konkursą dramoms kurti. Jame dalyvavo ir broliai Vilkutaičiai, pasivadinę Keturakio slapyvardžiu, su kūrinium „Amerika pirtyje“. Drama V. Kudirkai labai patiko, tais pačiais metais ji išleista atskira knyga, o 1899 m. pagal ją pastatytas to paties pavadinimo spektaklis.

12. Šis literatūrinis personažas „gyveno“ XII a. pab. – XIII a. I p. Jo tėvas buvo nužudytas, o pats personažas pagrobtas, pervadintas kitu vardu ir tik vėliau sužinojo tikrąją savo tapatybę. Jam buvo lemta tapti Lietuvos valdovu. Apie kokį personažą čia kalbama? (Nurodykite jo vardą bei literatūros kūrinį, kuriame jis vaizduojamas)

Kalbama apie Algimantą iš pirmojo lietuvių romano – istorinio V. Pietario veikalo „Algimantas, arba lietuviai XIII šimtmetyje“ (1904 m.).